

Голас Радзімы

№ 11 (1841)
15 сакавіка 1984 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫНІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Юрыю ГАГАРЫНУ 9-га сакавіка споўнілася 6 пяцьдзсят гадоў. Але ў памяці людзей ён застаўся такім, якім быў пры жыцці, — мужным, рашучым, жыццярадасным, вясёлым. Ён застаўся маладым і па ўзросту, і па справах. Праходзяць гады, дзесяцігоддзі, але яны толькі выразней падкрэсліваюць тое вялікае, што было ім здзейснена, — першы крок чалавека ў нязведаны Космас, тое, што назаўсёды з намі, яго суайчыннікамі, з усім Чалавецтвам. [Першаму касманаўту прысвечаны матэрыялы на 4—5 стар.]

падзеі • людзі • факты

ВЫНІКІ ВЫБАРАЎ
У ВЯРХОЎНЫ
САВЕТ СССР

4 сакавіка ў нашай краіне адбыліся выбары ў вышэйшы орган улады — Вярхоўны Савет СССР.

Цэнтральная выбарчая камісія, разгледзеўшы атрыманы ад акруговых выбарчых камісій даныя аб выніках выбараў, устанавіла, што выбары ва ўсіх выбарчых акругах праведзены ў поўнай адпаведнасці з патрабаваннямі Канстытуцыі СССР і Закона аб выбарах у Вярхоўны Савет СССР.

У Савет Саюза выбрана 750 дэпутатаў.

У Савет Нацыянальнасцей выбрана дэпутатаў: ад саюзных рэспублік — 479, ад аўтаномных рэспублік — 220, ад аўтаномных абласцей — 40 і ад аўтаномных акруг — 10 дэпутатаў. Усяго ў Савет Нацыянальнасцей выбрана 749 дэпутатаў.

Па Беларускай ССР выбрана дэпутатаў: у Савет Саюза — 28, у Савет Нацыянальнасцей — 32.

Больш паловы дэпутатаў вышэйшага органа дзяржаўнай улады краіны складаюць рабочыя і калгаснікі, каля трэці парламентарыяў — жанчыны, 22 працэнты — моладзь.

ГОСЦІ З-ЗА МЯЖЫ

ДЭЛЕГАЦЫЯ
З НІКАРАГУА

У Мінску знаходзілася дэлегацыя Нацыянальнай асацыяцыі дружбы з сацыялістычнымі краінамі Нікарагуа (НАДСС) у складзе віцэ-прэзідэнта вышэйшага савета НАДСС Аляксандра Саларсана і генеральнага сакратара гэтай арганізацыі Сакора Галан. Яна прыбыла ў Савецкі Саюз па запрашэнню Саюза савецкіх таварыстваў дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

Дэлегацыя была прынята ў Беларускім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, дзе вялася гаворка аб гераічнай барацьбе беларускага народа супраць фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны, аб развіцці дружэлюбных сувязей з грамадскасцю замежных краін.

Са свайго боку А. Саларсан і С. Галан выказалі глыбокую падзяку беларускаму і ўсяму савецкаму народу за салідарнасць з гераічнай барацьбой нікарагуанцаў за нацыянальную незалежнасць, супраць падкопаў міжнароднай рэакцыі.

Госці з Нікарагуа наведвалі таксама падшышнікавы завод, рэспубліканскі шпіталь інвалідаў Вялікай Айчыннай вайны, адну са школ Мінска, Дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Дом-музей Із'езда РСДРП, ВДНГ БССР, зрабілі паездку ў Хатынь і на Курган Славы.

УРАЧЫСТАСЦІ

НЕЎМІРУЧАСЦЬ
ПОДЗВІГУ

50-годдзю з дня нараджэння Юрыя Гагарына быў прысвечаны ўрачысты вечар прадстаўнікоў працоўных Масквы і воінаў сталічнага гарнізона, які адбыўся ў Калоннай зале Дома саюзаў.

З дакладам выступіў галоўнакамандуючы Ваенна-паветраных сіл — намеснік міністра абароны СССР, галоўны маршал авіяцыі П. Кутахаў. Лёс Гагарына, падкрэсліў ён, — найярчэйшы прыклад таго, якія шырокія прасторы і магчымасці адкрывае сацыялізм перад чалавекам працы, перад нашай моладдзю. Рамеснае вучылішча, школа рабочай моладзі, індустрыйны тэхнікум, аэраклуб, ваеннае авіяцыйнае вучылішча лётчыкаў, служба ў знішчальнай авіяцыі, Цэнтр падрыхтоўкі касманаўтаў. Такія былі асноўныя этапы шляху, які прывёў Юрыя Гагарына да штурму космаса.

Пра неўміручасць подзвігу першага касманаўта гаварылі лётчыкі-касманаўты Г. Цітоў, К. Феакістаў, слесар-інструментальшчык аднаго з маскоўскіх заводаў Н. Лукінаў і іншыя прамоўцы.

Апладысмантамі сустралі ўдзельнікі ўрачыстага вечара прывітанне ад экіпажа навукова-даследчага комплексу «Салют-7» — «Саюз Т-10» — «Прагрэс-19». Л. Кізім, У. Салаўёў і А. Ацкоў, якія ўжо месяц нясуць вахту над Зямлёй, перадалі з арбіты словы павагі і любові да першапраход-

ца космаса. Работы ў калязямной прасторы працягваюцца. Юрыя Гагарын, гаворыцца ў радыёграме, заўсёды з намі, назаўсёды застаецца ў памяці і ў сэрцах цяперашняга і будучых пакаленняў.

УШАНАВАННЕ ПАМЯЦІ

ЮБІЛЕЙНЫ МЕДАЛЬ

У азнаменаванне 50-годдзя з дня нараджэння першага касманаўта Федэрацыя касманаўтыкі СССР устанавіла юбілейны медаль імя Ю. Гагарына. Ім будуць узнагароджвацца вучоныя, канструктары, інжынеры, касманаўты і іншыя спецыялісты, якія ствараюць ракетна-касмичную тэхніку, прымаюць удзел у падрыхтоўцы касманаўтаў, выпрабаваннях і запусках касмічных апаратаў.

Медаль можа прысуджацца і грамадзянам замежных дзяржаў за вялікія заслугі ў развіцці касманаўтыкі, у справе міжнароднага навуковага супрацоўніцтва ў космале. Юбілейным медалём будуць адзначацца таксама пісьменнікі і журналісты, якія ўносяць вялікі ўклад у прапаганду дасягненняў касманаўтыкі. Уручэнне медалёў намечана праводзіць штогод — 9 сакавіка ў дзень нараджэння Юрыя Гагарына, 12 красавіка — у дзень касманаўтыкі, а таксама на міжнародных форумах вучоных і спецыялістаў, якія займаюцца касмічнымі даследаваннямі.

СПЕЦЫЯЛІСТЫ ВЫСОКАГА КЛАСА

Будучыя кубкі і вазы, цукерачніцы і фужэры паступаюць да шліфоўшчыцы Барысаўскага шклозавода Вольгі Карнілевіч абсалютна гладкімі. А пабудуць у яе руках, і пачынаюць зіхацець зорнымі россыпамі.

Для гэтага трэба добра ведаць уласціваці крышталю, яго падатлівае шліфавальнае алмазнаму кругу. Тут крыху «пераціснуў» — і ўжо не тая глыбіня штрыха, не тая іскравая гама. Але гапоўнае — не парушыць мастацкай задумкі, адчуваць яе агульную структуру. Толькі тады магчымыя некаторыя адступленні ад стандарту і ўласная імправізацыя... Спраўднім майстрам сваёй справы стала В. Карнілевіч. Яе творчыя дасягненні і працоўная руплівасць адзначаны ордэнам Леніна. Простая работніца — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, ёй прысвоена званне заслужанага работніка прамысловасці рэспублікі.

Многія з тых, каму Вольга Мікалаеўна памагла асвоіць таямніцы прафесіі шліфавальшчыцы, сёння ўжо самі сталі майстрамі. Сярод іх і дэпутат гарадскога Савета І. Кірушына. **НА ЗДЫМКУ: Вольга КАРНІЛЕВІЧ і Ірына КІРУШЫНА.**

УЗНАГАРОДЫ

ЭКАНАМІЧНА,
ВЫСОКА-
ПРАДУКЦЫЙНА

Галоўны выставачны камітэт ВДНГ СССР узнагародзіў дырэктара Светлагорскага цэлюлозна-папяровага завода А. Чыжа залатым медалём, а галоўнага механіка В. Квасоўскага — бронзавым.

Высокімі ўзнагародамі Галоўнай выстаўкі краіны адзначаны іх каштоўная творчая задума на змяненню

схемы прыгатавання макулатурнай масы. Дзякуючы навінцы, прыкметна павялічыўся выпуск паперы і кардону, а эканомія электраэнергіі складае ў разліку на год 4,6 мільёна кілаватгадзін. Агульны эканамічны эффект дасягае амаль 100 тысяч рублёў.

На ВДНГ дэманструецца яшчэ адна навінка светлагорскіх папернікаў — паточная лінія па склейванню скрыначнага кардону.

ПРЫЗ — ГАСПАДЫНІ
ТРАКТАРА

Нядаўна гасцямі Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР былі трыццаць лепшых жанчын-механізатараў. Яны прыехалі ў Маскву з усіх саюзных рэспублік. Гэта трактарысткі, камбайнеры, вадзіцелі і механікі бавоўнаўборачных і чаёўборачных машын. Самаадданай працай яны заваявалі прыз імя вядомай трактарысткі, двойчы Героя Сацыялістычнай Працы Праскоўі Ангелінай.

У ліку адзначаных узнагародай Міністэрства сельскай гаспадаркі краіны — наша зямлячка, механізатар калгаса імя Калініна Буда-Кашалёўскага раёна В. Мірановіч.

РАСПРАЦОЎКІ ВУЧОНЫХ

ПАРАШОК З САКРЭТАМ

Малюсенькія частачкі металу, што прымяняюцца ў парашковай металургіі, і разгледзець цяжка, але іх форма мае немалаважнае значэнне для якасці вырабляемых дэталей.

Гэта даказалі вучоныя Гомельскага політэхнічнага інстытута, якія распрацавалі арыгінальны спосаб атрымання мікрочастачак парашку не авальнай, як звычайна, а плоскай формы. У вакуумнай устаноўцы метал напыляецца на эластычную стужку, якая няспынна рухаецца. Утворанае пакрыццё тут жа змятаецца шчоткамі і ператвараецца ў пласцінку металу, таўшчыня якіх толькі сотыя долі мікрона. Яны лёгка крышацца і пры прасаванні запаўняюць усе пустоты. Вырабы з гэтага парашку атрымліваюцца маналітнымі, а энергія на іх нарыхтоўку расходуюцца значна менш.

Навінка знойдзе прымяненне і ў спецыяльных металаўтрымліваючых змазках. Як паказалі даследаванні, у адрозненне ад сферычных, плоскія частачкі парашку не выдаляюцца з зоны трэння і лепш запаўняюць мікрапорушнасці. Тэрмін службы такіх вузлаў павялічваецца ў некалькі разоў.

КЛОПАТЫ АБ ЧАЛАВЕКУ

НОВЫЯ ЗОНЫ
АДПАЧЫНКУ

Зацверджаны праект планіроўкі новых рэспубліканскіх зон адпачынку «Ула» ў Віцебскай вобласці, «Лоеў» на Гомельшчыне і «Масты» ў Ліпчанскай пушчы непадалёку ад Гродна.

Зона адпачынку «Лоеў», размешчаная на граніцы з Украінскай ССР, разам з вядомым прыродным паркам «Дняпроўскі» будзе ўключана ў адзіную турысцкую сістэму дзвюх брацкіх рэспублік. Малыўнічы ландшафт у поймах Сожа і Дняпра, сасновыя лясы і дубравы, мноства цудоўных пляжаў прыцягваюць сюды турыстаў. Калі ж рэканструкцыя закончыцца, паток адпачываючых рэзка ўзрасце, для гэтага будзе выдзелены і дадатковы водны транспарт.

Распрацоўшчыкі прадугледзелі і рэканструкцыю існуючай аўтадарогі Гомель — Лоеў. Тут плануецца ўзвесці восем комплексаў розных здраўніц, разлічаных на 2,5 тысячы адпачываючых у кожнай.

А ў зоне адпачынку «Масты» на рацэ Шчара архітэктары размясцілі шэсць комплексаў для дарослых і чатыры для дзяцей. Прадугледжаны і рэзервовыя тэрыторыі, дзе забаронена любое будаўніцтва.

СЕЛЬСІЯ НАВІНЫ

ВЫРАСЦЕ ПАСЁЛАК

У саўгасе «Пераможа» Слонімскага раёна будуюцца новы пасёлак, у якім будуць пражываць амаль тры тысячы чалавек. Сёлета плануецца ўвесці ў строй 14 катэджаў, кожны з якіх разлічаны на адну сям'ю. У квартэры — тры пакоі, зала, кухня, ванная, дзве веранды.

Любая сям'я зможа мець і асабістую гаспадарку. Для гэтага побач з кожным домам будуюцца хлёў, разлічаны на гадоўлю не толькі птушак і свіней, але і буйной рагатай жывёлы.

Акрамя таго, у пасёлку будуць узведзены лазнева-пральны камбінат з басейнам і цырульняй, гандлёвы цэнтр, Дом культуры, сярэдняя школа, дзіцячы сад, стадыён.

Уступіць у строй свінагадоўчы комплекс на 24 тысячы гадоў.

НАВАСЕЛЛІ

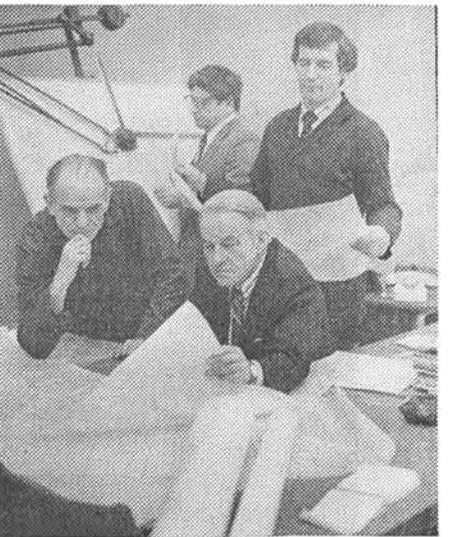
Больш за сто сямей рабочых і служачых Мазырскага нафтапрацоўчага завода імя 60-годдзя Вялікага Кастрычніка штогод спраўляюць наваселлі ў дамах, пабудаваных на сродкі прадпрыемства. Нядаўна на вуліцы Савецкай (на здымку) заселены яшчэ адзін дом.

ВЕСТКІ АДУСОЎЛ

МІНСК. Адбылася пятая зааалагічная канферэнцыя Беларускай ССР. У яе рабоце прыняло ўдзел больш за 170 прадстаўнікоў устаноў Беларусі, Расіі, Украіны і Літвы. Канферэнцыя падвала вынікі праведзеных ў рэспубліцы і прылягаючых да яе раёнаў, зааалагічных даследаванняў за апошнія сем гадоў і наметы перспектывы далейшай работы.

ЖЛОБІН. Тут вядзецца будаўніцтва бальнічнага гарадка. Ужо адкрыўся пяціпавярховы тэрапеўтычны корпус. Будаўнікі завяршаюць работы і рыхтуюцца здаць у эксплуатацыю паліклініку. Пачата будаўніцтва сяміпавярховага хірургічнага корпуса.

ГОМЕЛЬ. Спецыялісты станкабудаўнічага завода імя С. Кірава стварылі апрацоўчы цэнтр з аўтаматычнай зменай інструменту і загатоўак. Прымяненне ў ім сістэмы лічбавага праграмавага кіравання і пяцібаковай апрацоўкі дэталей значна павышае прадукцыйнасць працы. Навінка будзе экспанавана на міжнароднай выстаўцы «Металаапрацоўка-84», якая днёмі адкрыецца ў Маскве.

Высокі ўзровень канструктарскіх распрацовак і арганізацыі вытворчасці — аснова поспеху калектыву Мінскага вытворчага аб'яднання па выпуску аўтаматычных ліній. За стварэнне комплексаў аўтаматычных ліній і спецыяльных станкоў групе работнікаў аб'яднання прысуджана Дзяржаўная прэмія СССР.

НА ЗДЫМКУ: лаўрэаты прэміі — галоўны канструктар спецыяльнага канструктарскага бюро аўтаматычных ліній Ю. ТАТАРАЎ, загадчык сектара А. РАПТУНОВІЧ, загадчыкі аддзелаў С. БАРТНІЦКІ, А. ЦЕЛЕСАЎ.

ХТО ФІНАНСУЕ ДЗЕЙНАСЦЬ

АНТЫВАЕННЫХ АРГАНІЗАЦЫЙ У СССР

У ІМЯ САМАГА ДАРАГОГА

У нашай рэдакцыйнай пошце часам сустракаюцца лісты, у якіх чытачы задаюць такое пытанне: «Хто фінансуе дзейнасць антываенных арганізацый у СССР?»

Пытанне заканамернае. Тым больш, што некаторыя палітычныя дзеячы на Захадзе сцвярджаюць, быццам рух савецкіх прыхільнікаў міру знаходзіцца на ўтрыманні ў дзяржавы, на сродкі якой і праводзяцца ўсе мерапрыемствы. На самай жа справе дзейнасць гэтага руху фінансуецца за кошт тых добраахвотных узносаў, якія паступаюць у Савецкі фонд міру.

Цікавая і характэрная гісторыя яго стварэння. Скончылася Вялікая Айчынная вайна. Гора і пакуты, якія давялося перажыць нашаму народу, яшчэ мацней распалілі ў сэрцах савецкіх людзей імкненне змагацца за мір на зямлі, дапамагаць народам у іх барацьбе за свабоду і незалежнасць. І вось у рэдакцыі газет, у розныя грамадскія арганізацыі нашай краіны людзі пачалі дасылаць грошы са сваіх асабістых заробкаў на «справу міру», перадаваць каштоўнасці, калекцыі манет, сямейныя рэліквіі... Паток ахвяраванняў так імкліва ўзрастаў, што хутка наспела патрэба стварыць спецыяльны фонд для цэнтралізаванага ўліку гэтых матэрыяльных сродкаў і іх найбольш рацыянальнага выкарыстання. Так у 1961 годзе нарадзіўся Савецкі фонд міру.

Цяпер яго папаўняюць сваімі ўзносамі каля 85 мільёнаў савецкіх людзей — практычна, кожны трэці, ці, статыстычна, кожная сям'я. Ужо нікога не здзіўляе плакат над станком рабочага ці на ветравым шкле аўтобуса, цеплавоза, таксі: «Сёння працую ў Фонд міру». Натуральнымі сталі і такія акцыі, калі цэлыя калектывы аб'яўляюць працоўны дзень «днём міру», і атрыманую зарплату перадаюць на справу міру.

...Беларуская рэспубліканская камісія садзейнічання Савецкаму фонду міру. Кожны дзень пошта прыносіць сюды грашовыя перавады ад калектываў і асобных савецкіх грамадзян. Гэта добраахвотныя ахвяраванні ў Фонд міру.

На бланках паштовых перавадаў ёсць трохі месца для пісьма. Давайце разам прагледзім некалькі такіх лістоў.

«Прыміце наш сціплы ўклад у Фонд міру. Мы не хочам, каб нашых дзяцей і ўнукаў напаткала такое гора, якое перажылі мы ў гады Вялікай Айчыннай вайны. У 1943 годзе нашу вёску Свідна фашысты спалілі разам з людзьмі. Нам чудама удалося ўратавацца. Жывымі ў агонь былі кінуты 79 чалавек, у тым ліку 33 дзіцяці».

Зінаіда і Пётр НАВІЦКІЯ,
рабочы саўгаса «Косінскі»
Лагойскага раёна Мінскай вобласці.

«Гэтыя 19 рублёў я зарабіў сам. Увось збіраў лекавыя травы і здаваў іх у аптэку. Хачу, каб мае грошы пайшлі ў дапамогу дзецям Палесціны. А яшчэ хачу, каб нідзе і ніколі не было вайны! Каб людзі ўсёй нашай планеты былі шчаслівыя і радаваліся добраму сонцу і блакітнаму небу».

Марко ЛАБАЧЭНКА,
вучань 6 класа мінскай школы № 140.

«Перадаю ў Фонд міру збор ад свайго

творчага вечара — 543 рублі 40 капеек. Хай мацнее антываенны рух!»

Віктар ВУЯЧЫЧ,
саліст Белдзяржфілармоніі,
народны артыст БССР.

«Ужо на працягу многіх гадоў я раблю ўклады ў Фонд міру. Гэтыя 100 рублёў — мой чарговы ўзнос».

Надзея ПІЛІПЧУК,
калгасніца, в. Пятрыцае
Брагінскага раёна Гомельскай вобласці.

«Прысуджаную нам Дзяржаўную прэмію СССР просім накіраваць у дапамогу змагарам за мір».

Барыс СЦЯПАНАУ, Павел АПАНАСЕВІЧ, Аляксандр РУБАНАУ,
Яўгеній ІВАКІН, вучоныя-фізікі
Акадэміі навук БССР.

«Я ненавіджу вайну. Яна забрала ў мяне ўсё: маладосць, здароўе, чатыры гады жыцця. Мы не павінны дапусціць, каб над нашай зямлёй зноў пранёсся вогненны смерч. Мы абавязаны перамагчы сілы вайны. Ахвярую ў Савецкі фонд міру 2 500 рублёў».

Міхаіл КАРАФА-КОРБУТ,
пенсіянер, г. Віцебск.

«За мір трэба змагацца! Хай і мае працоўныя 160 рублёў паслужаць гэтай высокароднай справе».

Валерый ТРУШЫН,
машыніст цеплавоза, г. Лунінец
Брэсцкай вобласці.

«Па закліку сумлення, кіруючыся сваім перакананнем, перадаю ў Савецкі фонд міру 500 рублёў».

Яўгеній МІСЯЮК,
протаіерэй, г. Мінск.

«Мы многа гадоў жылі побач з Праскоўяй Асанавай, і таму смерць яе для ўсіх нас была цяжкаю стратай. Выконваючы апошні завет нашай сяброўкі, перадаём у Фонд міру ўсе яе грашовыя зберажэнні».

**Жыхары Водаправоднага завулка
г. Слоніма Гродзенскай вобласці.**

«Я не самы забяспечаны чалавек. Але лічу сваім абавязкам матэрыяльна дапамагаць антываеннаму руху. Дасылаю 100 рублёў».

Ігар ЗЫБАЙЛА,
студэнт Белдзяржуніверсітэта.

«3 гэтага дня лічыце мяне сваім пастаянным укладчыкам. На справу міру і дружбы паміж народамі штомесяц буду пералічваць па 10 рублёў».

Яўгеній МАСАЛЬСКІ,
шафёр, г. Мінск.

«15 рублёў — грошы невялікія. Але і я хачу ўнесці свой уклад у антываенны рух. У мяне трое маленькіх дзяцей, і ім вельмі патрэбен мір. І не толькі ім. Мір патрэбен усім дзецям нашай планеты, усяму чалавецтву».

Зоф'я КАЗЛОЎСКАЯ,
афіцыянтка, г. Мінск.

Пісьмы, пісьмы, пісьмы... Чытаеш і пераконваешся: аўтары іх не пасіўныя пацыфісты, а людзі рашучыя ў сваіх учынках. Людзі, што абралі цвёрдыя пазіцыі на рубяжах абароны міру, у змаганні за які, як вядома, не можа быць нейтралітэту.

Ігар ГЕРМЯНЧУК.

Ад рэдакцыі: Па просьбе Лідзіі Пінчук з Іспаніі і іншых нашых землякоў, паведамляем адрас Беларускай рэспубліканскай камісіі садзейнічання Савецкаму фонду міру: г. Мінск, ГСП, Омскі завулак, 13. Беларускай рэспубліканскай камісіі садзейнічання СФМ.

Гэты жылы масіў вырас у Магілёве практычна за апошнія пяць гадоў. Амаль 10 тысяч сямей справілі тут наваселле. Архітэктары і праекціроўшчыкі прадугледзелі максімум зручнасцей для жыхароў мікрараёна. Да іх паслуг прадуктовыя і прамтаварныя магазіны, дзіцячыя сады і яслі, установы культуры і быта.

НА ЗДЫМКАХ: адзін з куткоў Задняпроўя; сярэд навацёлаў — сям'я ДУЧЫНІХ. Уладзімір — выкладчык хіміка-тэхналагічнага тэхнікума, Валяціна — майстар вытворчага аб'яднання «Хімвалкно».

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

РАДОВІШЧЫ КАРЫСНЫХ ВЫКАПНЯЎ

ВЫЯЎЛЯЮЦА ПРЫБОРАМІ

«СТЭТАСКОПЫ» ДЛЯ ГЕОЛАГАЎ

Тры Дыпламы I ступені ВДНГ СССР, 10 залатых, 50 сярэбраных і бронзавых медалёў выстаўкі, каля 200 аўтарскіх пасведчанняў на вынаходствы — такія «трафеі» Гомельскага спецыяльнага канструктарскага бюро (СКБ) сейсмічнай тэхнікі, якому нядаўна споўнілася 10 гадоў.

На адным з нафтавых радовішчаў Беларусі свідравіны сталі знадта хутка «высыхаць». Геолагі выказалі думку, што нафта перацякае ў нейкае падземнае прыроднае сховішча. І знаходзіцца яно, маўляў, пад адным з гарадоў Палесся. Яшчэ параўнаўча нядаўна правярыць гэтую версію было б вельмі цяжка, а то і ўвогуле немагчыма. Сучасная геалогія, у прыватнасці пошукі месцаўнафтавыя без сейсмічных метадаў даследаванняў. Прасцей кажучы, у зямных нетрах трэба так ці інакш узбудзіць хістанні пэўнай частаты. І на таку, як адгукнуцца гэтыя пругкія хвалі, можна меркаваць аб наяўнасці тых ці іншых карысных выкапняў. Асноўным у сейсмічнай разведцы доўга быў бураўзруны метада. Гэта значыць, у свідравіну закладвалі зарад і ўзрываўлі.

Зразумела, з такой тэхналогіяй у горадзе не дужа развернешся. Мала таго, што выбух можа выклікаць разбурэнні, ён яшчэ і робіць адмоўны ўплыў на прыроду, звязаны з вялікімі затратамі працы, неабходнасцю ўтрымліваць спецыяльна падрыхтаваных падрыўнікоў.

І ўсё-такі геолагі абследавалі горад, прычым усюга за адну ноч. Гэты час сутак выбралі для таго, каб разведчыкі нетраў і гараджане не перашкаджалі адзін аднаму. Сон людзей не быў патрывожаны дзякуючы пошукаваму абсталяванню, распрацаванаму ў Гомельскім спецыяльным канструктарскім бюро сейсмічнай тэхнікі. У ім упершыню ўвасоблена ідэя «ўкараняць» у зямню паверхню пругкія хвалі з дапамогай неўзруўных крыніц хістання, якія знаходзяцца на паверхні.

Адзінаццаць мадыфікацый рознай тэхнікі створана ў СКБ. Адным з першых узораў стала імпульсная крыніца сейсмічных сігналаў СІ-32. Яна аснашчана спецыяльнай камерай, у якой перыядычна ўзрываецца невялікая порцыя сумесі пранану з кіслародам. Сіла атрыманых такім чынам хістанняў глыбы, вядома, меншая ў многа разоў, чым пры бураўзруўным спосабе. Каб кампенсаваць

гэта, давялося стварыць больш чуйныя «вушы» — прыборы, прызначаны для ўлоўвання хваляў, адбітых ад зямных нетраў. Гэты аграгат быў правяраны ў розных раёнах Савецкага Саюза і добра зарэкамендаваў сябе. На яго базе створаны мадэлі, прызначаныя для работы ў розных кліматычных умовах. Напрыклад, для СІ-40М не страшныя сібірскае маразы, паколькі выбуховая сумесь рыхтуецца на бензінавай аснове.

Яшчэ больш пашырылі магчымасці геолагаў вібрацыйныя крыніцы сейсмічных сігналаў, створаныя гамяльчанамі ўпершыню ў СССР. Цяпер рыхтуецца да вытворчасці ўжо другое пакаленне гэтай тэхнікі. Якая таксама прызначана і для работы ў складаных умовах Сібіры.

Навінка гомельскіх канструктараў і аграгат АРС-32 прызначаны для рамонта нафтавых свідравін. Ён дазваляе на гэтай аперацыі практычна поўнаасцю адмовіцца ад цяжкай ручной працы. Падпарадкоўваючыся праграме, закладзенай у электронны блок кіравання, механічныя захопы лёгка маніпулююць мнагачыннымі трубамаі, выцягаюць іх са свідравін, развіваюць і складваюць. Гэты аграгат стане базай для стварэння шэрагу прыніпова новых машын, якія аблягчаюць абслугоўванне свідравін.

А ўсяго па чарцяжах, распрацаваных у Гомельскім СКБ сейсмічнай тэхнікі, выраблена больш за 1 200 адзінак абсталявання. Яно паспяхова эксплуатаецца ў Беларусі, Грузіі, Арменіі, Сібіры. Эканамічны эффект ад гэтага перавысіў 70 мільёнаў рублёў. Добра вядома савецкае абсталяванне для сейсмічнай геалагаразведкі і ў краінах — членах Савета Эканамічнай Узаемадапамогі. У Венгрыі і Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы быў праведзены доследна-метадычны паказ апаратуры СІ-40. Пасля гэтага ГДР набыла 7 такіх устаноў, а потым і ліцэнзію на права вытворчасці сейсмічнай тэхнікі, распрацаванай у Гомелі.

Уладзімір БІБІКАЎ.

ЮРИЙ ГАГАРИН

Юрий ГАГАРИН в Швеции [1964 год].

РАССКАЖИТЕ, КАКИМ БЫЛ ВАШ СЫН

Сквозь синее февральское утро я смотрела на подплывающую станцию. Все, как обычно: желтые огни, в тупиках старые поезда, шоссейка вдоль железной дороги — словом, провинциальный городок, в прошлом Гжатск, сейчас — Гагарин. 12 апреля 1961 года — столица Земли.

Выхожу из поезда, иду по тихим утренним улицам и пытаюсь представить себе тот день. Лондон, Париж, Токио, перебивая друг друга, вызывали неизвестный им доселе город. Толпы корреспондентов на вокзале: «Вы не знаете, как пройти к дому Гагариных?» А все уже знают зачем и, с достоинством выдерживая паузу, объясняют, сочувственно глядя на гроздь фотоаппаратов и магнитофоны. Сколько раз тогда и потом повторит Анна Тимофеевна Гагарина эти слова: «Никто не знал, и я не знала, что он полетит. Прибежала Мария, жена старшего сына, и говорит: «Что же вы, мама, радио не включаете? Юра в космосе!» Чем в тот момент были для нее эти слова? Радостью? Гордостью за сына? Беспокойством?

— Я к двери бросилась, отворяю, а сама ни жива, ни мертва. Что?! Юра — что?! Что с ним?..

Я шла к этому дому, и мне, честно говоря, не верилось, что вот сейчас я переступлю порог и увижу ее, мать первого космонавта. Сколько написано о ее сыне, сколько рассказано... И как бы я ни старалась представить себе тот день, плохо это у меня получится, потому что тогда мне было всего два года, и сколько я себя помню, полеты в космос были не фантастикой, а реальностью, работой. Так сейчас это и называется: работа на орбите.

Дверь мне открыла приветливая женщина, провела в большую, светлую комнату и попросила немного подождать. А потом вошла она. Не узнать было нельзя, столько раз это удивительно доброе лицо я видела по телевизору, в газетах, книгах.

— Никто не знал, да и я не знала, что он полетит. Какая это была неожиданность! Все ликовали, потому что наш Советский Союз, который такую войну перенес, все ведь разрушено было, мы, мы первыми вышли в космос. Как это было дорого для нас!

— Когда вы узнали, что в космосе майор Гагарин, поверили, что это ваш сын?

— Многие не верили сразу, разве мало Гагариных на Руси! А я ни минуты не сомневалась. Знала, что это мой сын. Только он!

На стене рядом два больших портрета — Сергей Королев и Юрий Гагарин. Анна Тимофеевна почти не встречалась с главным конструктором, но добрая память о том, кого называли «крестным отцом» первого космонавта, живет в этом доме.

— Городок у нас тихий, вы сами видите. Простым людям при царе учиться не разрешали. А разве у нас тогда мало было умных людей? Но дорогу нам не давали. Только Советская власть дала дорогу простому человеку... — Она задумалась. А мне так захотелось добавить: дорогу, приведшую его в космос.

— И у Юры была нелегкая жизнь, — продолжала Анна Тимофеевна. — Он шесть классов здесь закончил, в ремесленном учился, потом в техникуме. Потом был аэроклуб, Оренбургское военно-авиационное училище, отряд космонавтов. А главное, наверное, была даже не учеба. Юра всегда умел добиваться своего, поэтому и в космос полетел...

Трудно вспоминать Анне Тимофеевне о сыне. Потом, когда я уже уходила, она сказала: «Каждый день сотни писем со всего света приходят. А отвечать на них все труднее и труднее. На два-три письма ответу, а потом целую неделю болею. Эта рана никогда не заживет».

Когда я задавала Анне Тимофеевне вопрос о том, что для нее сейчас самое главное, честно говоря, ожидала, что скажет она — здоровье, внуки, правнуки... А она так, будто знала об этом, тихо улыбнулась и сказала: «Мир, мир сейчас самое главное». Потом сразу стала серьезной и с болью добавила: «Всем нам надо стараться, чтобы небо, в которое когда-то полетел Юра, всегда оставалось чистым и голубым. Сколько пережили мы, сколько пережила Белоруссия! Если дети наши видели все эти ужасы, то хотя бы внуки, правнуки не знали того, что такое война».

Недавно Гжатск подарил Анне Тимофеевне новый дом. Он был очень нужен, потому что каждый раз перед дорогой в космос сюда приезжают те, чьи имена мы потом узнаем из газет, приезжают для того, чтобы прикоснуться к земле, возрастившей человека, который открыл эту дорогу, поцеловать на прощанье его мать Анну Тимофеевну Гагарину.

Сколько лет матери первого космонавта? Тысяча? Сто тысяч? А может, столько, сколько существует земля, сколько вытягивается к солнцу рожь, серебрится река, встречая утреннее солнце... Земля терпеливо ждала, когда первый из ее сыновей расправит плечи и, сбрасывая невероятную силу ее материнской любви, покинет свой дом, чтобы через сто восемь минут вернуться, обессмертив свое имя? Сегодня ему исполнилось бы пятьдесят. А я смотрю на фотографию Юрия Гагарина и думаю о том, каким же юным он остался для всех нас. Страшно, когда матери переживают своих детей.

«Долгими бессонными ночами лежу я без сна, — написала в своей книге «Слово о сыне» А. Т. Гагарина, — думаю, где же взять силы, чтобы выдержать. Человек жив мыслями, что он нужен людям, что люди нужны ему».

Вы нужны людям, Анна Тимофеевна, и по-прежнему будет приходиться в этот домик сотни писем от взрослых и детей, со всех концов света, письма, начинающиеся словами: «Расскажите, пожалуйста, каким был ваш сын...»

Вероника ЧЕРКАСОВА.

С матерью — Анной Тимофеевной.

ДОРОГУ ОТКРЫВШИЙ...

Юрий Гагарин родился 9 марта 1934 года в небольшой смоленской деревушке Клушино, в крестьянской семье, где было еще трое детей. В сентябре 1941 года он пошел в первый класс общеобразовательной школы, но проучился всего месяц: Клушино захватили вторгшиеся в июне 1941 года на советскую землю фашистские войска (война с гитлеровской Германией продолжалась до мая 1945 года). Большая часть домов в деревне была сожжена, другие — заняты оккупантами. Семья Гагариных, как и многие другие, ютилась в вырытой ими землянке...

В 1943 году советские войска освободили Клушино. Несколько позже семья Гагариных переехала в город Гжатск. Здесь Юрий доучился до шестого класса, а затем поступил в ремесленное училище в подмосковном городе Люберцы, начал осваивать литейное дело.

Учился Юрий хорошо. Много читал, любил стихи, особенно Пушкина, увлекался художественной самодеятельностью. Был в его жизни период, когда он всерьез подумывал о театральном училище. Думал и об авиации.

После ремесленного училища Юрий по настоянию матери продолжил учебу в индустриальном техникуме в Саратове: как окончившего училище с отличием, его приняли в техникум без экзаменов.

В Саратове Гагарин всерьез увлекся авиацией. Он совмещал учебу в техникуме с занятиями в местном аэроклубе. Закончив техникум также с отличием, Гагарин решает все же стать летчиком, поступает в Оренбургское авиационное училище.

В это время здесь же, в Оренбурге, сложилась молодая семья Гагариных. В начале 1956 года Юрий познакомился с Валентиной Горя-

чевой, девушкой, работавшей на местном телеграфе. Вскоре они стали мужем и женой.

Авиационное училище Гагарин закончил с отличием в 1957 году. Молодому лейтенанту предлагали остаться летчиком-инструктором. Но он попросил направить его для прохождения службы в Заполярье. Здесь у Гагариных родилась дочь Елена. Вторая дочь — Галина — родилась в 1961 году.

В 1957 году в Советском Союзе был запущен первый искусственный спутник Земли. Активно шли работы по пилотируемому кораблю. Идея космических полетов увлекла многих летчиков. Отбор кандидатов среди них производили специальные комиссии, выезжавшие в летные части.

Весной 1960 года сформировался отряд космонавтов. Все зачисленные в него 20 летчиков переехали в Москву. Начались тренировки. Они включали летную и парашютную подготовку, испытания на центрифуге, в термокамере, сурдокамере (полная звукоизоляция), многие другие специальные упражнения.

В мае была выделена так называемая ударная группа из шести космонавтов, в которую вошел и Юрий Гагарин. Она приступила к форсированной подготовке на тренажерах к первому полету. А в июне главный конструктор Сергей Королев познакомил космонавтов и с самим космическим кораблем.

В январе 1961 года в отряде были первые экзамены. Квалификация «космонавт» была присвоена всем летчикам первой шестерки, и в конце марта они вылетели на космодром Байконур. Здесь им было объявлено о решении Советского правительства послать человека в космический полет. Для первого полета были отобраны Юрий

ТРИУМФ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

«Я думаю, что успешный запуск Советским Союзом космического корабля с человеком и возвращение его на Землю — это поразительное достижение науки, и прежде всего, советских ученых. Это настоящий триумф человечества».

Этот триумф следует рассматривать как победу дела мира, и он должен заставить нас еще больше, чем раньше, задуматься о безумии войн на нашей маленькой Земле».

Джавахарлал НЕРУ, премьер-министр Индии.

«Это самое замечательное научное достижение, и я думаю, что все мы, как часть человечества, в высшей степени восхищены теми русскими, которые приняли участие в этом необычайном подвиге».

Джон КЕННЕДИ, президент США.

«Сторонники мира во всем мире рукоплещут первому успешному полету человека в космос. Это эпохальное достижение, имеющее огромное значение в деле познания человеком тайн природы».

Сторонники мира поздравляют и чествуют космонавта Гагарина, всех ученых, инженеров и техников, сделавших этот полет возможным».

Джон Д. БЕРНАЛ, президент-исполнитель Всемирного Совета Мира.

«Это величайшее научное достижение в истории человечества».

Бернард ЛОВЕЛЛ, директор обсерватории «Джодрелл бэнк», Англия.

«Мир вступает в совершенно необычную эру, которая может необычайным образом обогатить наши знания о Вселенной. Человек больше не прикован к месту своего рождения. Он значительно обогатит свой опыт и знания в результате непосредственного контакта с другим миром».

Кеннет ГЭТЛЕНД, вице-президент английского Общества межпланетных сообщений.

«Космический полет Ю. Гагарина ознаменовал собой вступление человечества в новую эру — эру физического присутствия человека в космосе. Эта новость не может не вызвать безграничного энтузиазма, и мы от всего сердца поздравляем советских ученых с великой победой, которая навечно войдет в историю завоевания человеком Вселенной».

Гульельмо РИГИНИ, директор астрофизической обсерватории в Арчетри, Италия.

КОЛУМБ ВСЕЛЕННОЙ

ОН ЛЮБИЛ ЖИЗНЬ И ЛЮДЕЙ

Гагарин и Герман Титов (дублер). Об этом решении Государственной комиссии космонавтам было сообщено 11 апреля.

12 апреля 1961 года Юрий Гагарин на корабле «Восток» стартовал в космос. Полет продолжался 108 минут. Корабль, обогнув земной шар, приземлился в приволжской степи.

История не знает других примеров, чтобы вот так — буквально за день — человек стал популярен во всем мире. Гагарин хорошо понимал, что своей славой он обязан прежде всего труду многих тысяч людей, подготовивших полет, труду всего советского народа. Он много ездил по Советскому Союзу, побывал в десятках зарубежных стран и везде в своих выступлениях подчеркивал эту мысль.

Еще в полете Гагарину было присвоено внеочередное воинское звание майор (стартовал он старшим лейтенантом). Он был удостоен звания Героя Советского Союза, первым получил звание летчика-космонавта СССР.

В последующие годы Гагарин продолжал тренировки в отряде космонавтов, вел большую общественную работу. Он был избран депутатом Верховного Совета СССР. Продолжал учиться. В 1968 году с отличием закончил Военно-воздушную академию имени Жуковского.

Готовясь к новым космическим стартам, 27 марта 1968 года Юрий Гагарин во время тренировочного полета на самолете погиб в результате катастрофы.

Именем Гагарина названы кратер на обратной стороне Луны, один из районов Москвы, сотни улиц советских городов, город Гжатск переименован в Гагарин. Его имя носят Военно-воздушная академия в Подмоскovie, корабль научного флота Академии наук СССР и Центр подготовки советских космонавтов.

(АПН).

Накануне отъезда на космодром Байконур, помню, Юра шутил, говорил обо всем, но только не о том, что ему, может быть, предстоит в самые ближайшие дни. Мы вспоминали, строили планы на будущее.

Говорили о наших девочках — младшей, Гале, был всего месяц. Настало утро, а мы все говорили и не могли наговориться. Прервал нас сигнал машины, остановившейся под окном.

И тут меня словно обожгло. Не знаю, как это получилось, но я спросила о том, о чем, наверное, спрашивать не следовало:

— Кто?
— Может, я, а может быть, и кто-нибудь другой...

— Когда?
Он на секунду задержался с ответом. Всего на одну секунду:

— Четырнадцатого.
Уже потом я поняла, что он назвал это число только для того, чтобы я не волновалась — в этом весь Юрий! — и спокойно встретила день его старта.

День 12 апреля 1961 года начался у меня как обычно. Но

неожиданно в дверь постучали, и на пороге появилась соседка: — Валюша! Включай радио! Юра в космосе!

«Впервые в мире», — говорили по радио, писали в газетах, журналах. И всюду называли его имя.

Впервые в мире... Лишь со временем я в полной мере поняла, что означают эти слова. Не всегда встреча с неведомым кончается благополучно.

Как бы тщательно ни готовились люди к сложному и опасному опыту, ему всегда сопутствует риск, на который кто-то должен идти. Его полет был именно таким опытом. Многие были тогда неизвестно. 108-минутный бросок в космос должен был ответить на множество вопросов. Конструкторы и ученые не скрывали от него трудностей. Да и сам он хорошо понимал их. «Но кто-то должен начать» — это его слова.

Когда состоялось это начало, когда все сбилось и успело отодвинуться в прошлое, Юрий все больше и больше стал сознавать, что ему очень не хватает того самого предполетного напряжения, которое, по-

видимому, доставляет не меньшее удовлетворение, чем сам полет.

Трудным, очень трудным было для Юрия время, когда решался вопрос: готовиться ему к новым космическим стартам или нет. А нужно ли было ему потом вообще еще летать? — спрашивают многие. Рассуждают и так: надо было не пускаться, уберечь...

Но надо знать Юрия. Беречься, шадить себя — значило для него не жить.

Юрий был удостоен высших наград СССР, знаков отличия многих государств, но его постоянно удручало чувство какой-то, как ему казалось, несправедливости: не слишком ли много славы и почета досталось ему одному? «Разве я мог бы проникнуть в космос, будучи одиночкой? — говорил он. — Тысячи советских людей трудились над постройкой ракеты и космического корабля. И этот полет — триумф коллективной мысли, коллективного труда тысяч рабочих, инженеров, ученых, это слава нашего народа».

Я очень много наблюдала его со стороны — на правительственных приемах и за маленьким столом в сельской избе, во время вручения награды и в задушевных беседах с самыми простыми людьми. Он не менялся в зависимости от ранга тех, с кем общался. Где бы ни был, неизменно контролировал свои слова и поступки, все свое поведение. И в то же время оставался естественным, самим собой.

Не ошибусь, если скажу, что привычку взвешивать каждое слово он унаследовал от своих родителей. Семья и традиции, которые в ней сложились, вывели его характер: научили ценить человеческую гордость, уважать старших, быть щедро гостеприимным. А мать — Анна Тимофеевна — подарила ему доброе сердце. По ее словам, Юра и в детстве был очень веселый, редко сердил-

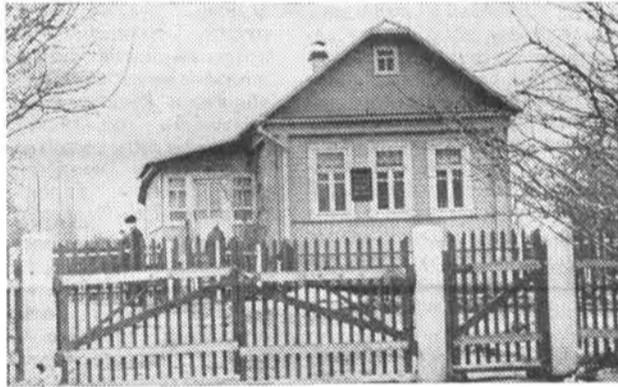
ся и не любил ссор, наоборот, шуткой, смехом старался помирить повздоривших. И его, общего баловня, все любили.

Стремился все делать сам, не любил принуждения. Родителям старался быть в помощь. У иных людей слов о труде много хороших, а дети видят: говоришь сладко, а работаешь валко. Иной пример сыну подавал отец — Алексей Иванович. Из-под его рук ни одной недобротной вещи, как говорила Анна Тимофеевна, не вышло. Хоть дом, хоть скворечник. И Юрины игрушечные самолетики тоже долго жили.

Наши девочки — Лена и Галля — в чем-то своем, пусть малом, всегда стремились повторить своего отца. Их Юрий называл почемучками. При своей огромной занятости он всегда находил время поиграть, поговорить с дочерьми, разговаривал о книгах, игрушках, об их делах, поступках, ошибках. Юрины основательность, упорство во многом унаследовали дочери. Лена успешно окончила исторический факультет Московского университета, а Галля — Институт народного хозяйства имени Плеханова. Сегодня обе — аспирантки. Как бы радовался их трудолюбию и настойчивости Юра!

...Вместе с ним мне довелось побывать во многих странах. Везде нас окружали любовью, вниманием, заботой. Однако уже на третий-четвертый день Юра говорил: «Как там у нас, в Звездном?» Городок тогда еще только строился. А Юрий мечтал о его будущем, о том, как служебная территория, жилые районы, окрестные леса и озера образуют единый гармоничный комплекс. Кто мог предполагать, что тренировочный полет на самолете 27 марта 1968 года закончится трагической гибелью Юры и первым памятником ему станет бронзовый Юрий, стоящий наперекор всем ветрам на главной площади Звездного городка.

Валентина ГАГАРИНА.

Дом в городе Гагарине (бывшем Гжатске), где после войны поселилась семья первого космонавта. Сейчас здесь мемориальный музей.

ТАКИМ МЫ ПОМНИМ ПЕРВОГО КОСМОНАВТА

Медицинские исследования закончились, и нам предстояло пройти Государственную комиссию. Она-то и должна была окончательно решить нашу судьбу — быть нам или не быть космонавтами. Узнаем, что на заседании комиссии прибудет первый космонавт Юрий Гагарин. Мы, кажется, забыли в тот момент обо всем на свете и ждали только этой встречи. Все так волновались, что даже не заметили, как вошел в нашу комнату летчик с майорскими погонами, улыбаясь знакомой улыбкой.

В растерянности минуту стояли и не знали, что делать, как себя вести. Гагарин понял наше состояние и первым нарушил затянувшуюся паузу.

— Что, соколки, дрожите?
Стало сразу как-то легко и спокойно. На наших лицах прорезались улыбки. Знакомство состоялось...

Я не переставал удивляться этому человеку. И прежде всего его умению общаться с людьми. Куда бы мы ни пошли — Юрий везде находил знакомых, которых знал лично, по именам. Он знал, где они работают, чем занимаются, знал их слабости и достоинства, интересовался их родными и близкими. Юрий одинаково непринужденно и легко вел разговор с конструктором и рабочим, с ученым и инженером. О любом сооружении на стартовой площадке рассказывал со знанием дела. Чувствовалось, Юрий не случайный здесь человек, не гость — хозяин.

Космонавтика в те годы развивалась особенно стремительно. Весной 1967 года был готов к первому испытательному пилотируемому полету новый корабль «Союз». Он значительно отличался от своих предшественников, имел два обитаемых отсека, один из которых мог служить как ме-

стом для работы и отдыха экипажа, так и шлюзовой камерой для выхода в открытый космос. Имелось множество других новшеств.

В Центре подготовки была создана специальная группа, которая готовилась принять участие в пилотируемых испытаниях этого корабля. Вместе с опытными космонавтами Владимиром Комаровым, которому суждено было стать первым испытателем «Союза», и Юрием Гагариным — его дублером, в эту группу были зачислены и ряд других космонавтов, в дальнейшем принимавших участие в первых полетах кораблей «Союз».

Юрий Гагарин, как известно, вскоре после своего исторического полета был назначен сначала командиром отряда космонавтов, а затем заместителем начальника Центра подготовки. Он очень переживал, что ответственные обязанности не позволят ему совершить новый космический полет.

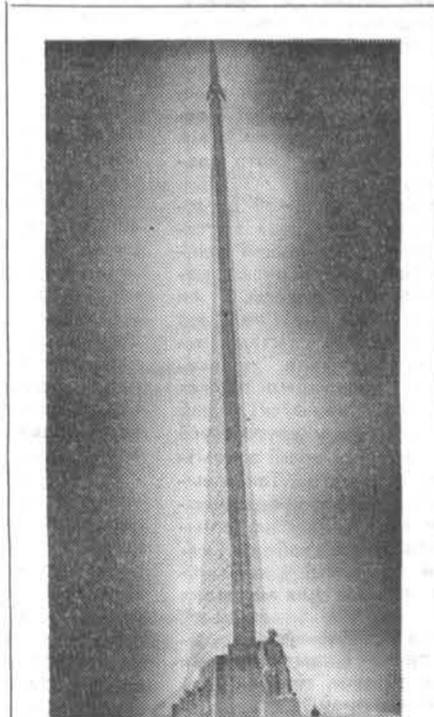
Нас поражала его работоспособность, у него было немало общественных обязанностей, он учился в Военно-воздушной академии имени Жуковского. И успевал всюду. При всем том Юрий никогда не забывал друзей, был готов оказать им помощь, поддержку.

Первые испытания «Союза» в пилотируемом режиме закончились трагически. Парашютная система сработала в нерасчетном режиме, и спускаемый аппарат приземлился на скорости значительно выше безопасной. Владимир Комаров погиб.

— Мы научим летать «Союз», — писал в те дни Гагарин. — В этом я вижу наш долг, долг друзей перед памятью Володи.

Работы над кораблем не остановились. Разработчики и создатели еще и

еще раз пересматривали конструкции систем и агрегатов. Тщательно проводились наземные и полетные испытания корабля в автоматическом варианте, а мы готовились к новой проверке «Союза» в пилотируемом полете. В Центре подготовки космонавтов уста-

Монумент в Москве в ознаменование выдающихся достижений советского народа в освоении космического пространства.

навливались новые тренажеры. Программа очередного испытания «Союза» не была простым повторением первого полета. Предстоял запуск сразу двух кораблей: пилотируемого и беспилотного.

В этот период Юрию Гагарину, как заместителю начальника Центра подготовки, редко удавалось выкроить время для тренировочных полетов на самолете. Но когда Государственная комиссия вновь подтвердила свое решение о включении его в состав группы космонавтов, готовящихся к новым испытаниям «Союза», он получил возможность летать вместе с нами. Гагарин успешно завершил расширенную специально для него программу полетов с инструкторами. И вот наступил день, когда он должен был совершить самостоятельный вылет.

Мы приехали на аэродром вместе с Юрием. Вместе прошли предполетный медосмотр. Я видел, как Юра подошел к своему самолету, доложил полковнику Владимиру Серетину о готовности к полету, и оба они заняли места в своей «спарке». Гагарин — впереди, Серетин — сзади, в инструкторской кабине. Через полчаса после них я должен был вылететь в своей «спарке» с одним из бортинженеров. Мы направились к своему самолету. Я запустил двигатель, запросил разрешения вырваться на взлетную полосу. А в ответ — молчание. Слышу только, как оператор настойчиво вызывает машину Юрия. Но ответа так и не последовало... Связь прервалась.

Владимир ШАТАЛОВ, генерал-лейтенант авиации, летчик-космонавт СССР, руководитель подготовки космонавтов, дважды Герой Советского Союза.

Беларусь, твой народ
дзачакаецца
Залацістага, яснага дня.
(Максім БАГДАНОВІЧ).

К. Каліноўскі быў прыхільнікам тэорыі прагрэсіўнага развіцця грамадства, створанай рускімі і польскімі рэвалюцыянерамі-дэмакратамі. Зыходзячы з яе, ён абгрунтаваў неабходнасць новых сацыяльных парадкаў, заснаваных справядлівага сацыяльнага ладу. Думка аб непазбежным надыходзе лепшага жыцця для працоўных неаднаразова выказвалася ім на старонках «Мужыцкай праўды», «Лістоў з-пад шыбеніцы» і іншых публікацый. Поўны сацыяльнага аптымізму, бязмежнай веры ў шчасліваю будучыню свайго народа, К. Каліноўскі пісаў: «Шчасце і дабро ў нас будзе».

У сувязі з гэтым неабходна адзначыць, што памыляюцца тыя даследчыкі, якія лічаць, што К. Каліноўскі нібыта «дапускаў ідэалізацыю мінулага» Беларусі, калі яна ўваходзіла ў склад Рэчы Паспалітай. Насупраць дзейнасці ў светапоглядзе К. Каліноўскага былі накіраваны ў будучыню. Сведчанне таму — яго выдатныя словы: «А будзе ў нас вольнасць, якой не было нашым дзедам і бацькам».

Якой жа ўяўлялася гэтая «вольнасць» беларускаму рэвалюцыянеру-дэмакрату?

У сацыяльнай утопіі К. Каліноўскага трапна вылучаюцца тры часткі. Па-першае, бліскучая карціна сучасных яму феадальна-прыгонніцкіх адносін сярэдняга XIX стагоддзя. Па-другое, станоўчы ідэал справядлівага сацыяльнага ладу, у якім створаны ўсе ўмовы для шчасця чалавека працы. І, па-трэцяе, шляхі ажыццяўлення гэтага ідэала.

Што тычыцца першай часткі сацыяльнай утопіі К. Каліноўскага, то яна атрымала найбольш шырокае асвятленне ў даследаваннях, прысвечаных беларускаму рэвалюцыянеру і мысліцелю. Таму, каб не паўтараць крытыкі К. Каліноўскага прыгоннага права і самадзяржаў ва ўсім аб'ёме, нагадаем коратка толькі яе найбольш характэрныя рысы.

Вастрыя крытыкі К. Каліноўскага, як і іншыя рэвалюцыянеры-дэмакраты, накіроўваў супраць феадальна-прыгонніцкіх адносін сучаснай яму Расіі. Гэтую асаблівасць рэвалюцыянер-дэмакратычнай ідэалогіі 40—60-х гадоў XIX стагоддзя сфармуляваў А. Герцэн. «Галоўным каменем на дарозе, — пісаў ён, — жудаснае прыгоннае права... Супраць прыгоннага права і былі накіраваны ўсе нашы ўдары, усе намаганні; ліквідацыя яго мы падпарадкавалі ўсе інтарэсы».

Развіваючы традыцыі вялікіх рускіх рэвалюцыянераў-дэмакратаў, К. Каліноўскі глыбока выкрыў сутнасць прыгонніцкай эксплуатацыі ва ўсіх яе формах, паказаў паразітызм памешчыкаў, выключна цыркае становішча прыгонных сялян Беларусі. Цар, пісаў ён, «па-ноў заўсім увольніў ад усякіх ценжароў... зняўшы з паноў усялякія падаткі, зваліў іх адно на мужыцкае племя, аблажыў падаткамі і мужыцкую зямлю, і мужыцкую хату, і мужыцкую душу, і мужыцкіх дзеці, і мужыцкую скаціну, жывых і умерлых. Царскім паборам канца не відно. Толькі і чуе мужык ад царскага ўрада: «Мужык, давай рэкрута, мужык, давай падаткі, да і паньшчыну яшчэ служы, альбо плаці аброк у казну». Такім жа цяжкім было становішча і казённых (дзяржаўных) сялян, якіх бязлітасна эксплуатавалі як прадстаўнікі царскай адміністрацыі, так і арандатары дзяржаўных маёнткаў. «Пярвей яны (мужыкі казёння — В. Ш.) служылі казёна паньшчыну, а пасля ў аброк іх упісалі, дай акром аброку ганялі бяз ніякой падзякі усялякому чорту на работу, то акружнаму, то асесару, дай кожнаму, хто адно перакупіў».

Беларускі рэвалюцыянер-дэмакрат рэзка крытыкаваў воражю народу дзяржаўную машыну абсалютызму, яе вялікі бюракратычны апарат кіраван-

ня, бездаказны і бескантрольны, з праціваючай у ім шырокай сістэмай хабарніцтва. Ён трапна параўноўваў царскія чыноўнікаў з саранчай, якая знішчае на сваім шляху ўсю расліннасць, ператварае азісы ў пустыні. «Чытаў я ў кніжках, — пісаў К. Каліноўскі, — што ёсць на свеце якась шаранча (саранча — В. Ш.), катора як гдзе пакажацца, усю худобу гаспадарску зглуміць, маем мы, браткі, горшчу яшчэ ад той шаранчы, а гэта чыноўнікі. Яны... умеюць так аблізаць ча-

бы за перамогу новых сацыяльных прынцыпаў».

Якім бачыўся беларускаму рэвалюцыянеру-дэмакрату новы грамадскі лад, як выглядалі яго «надзвычай чырвоныя праекты» (так ахарактарызаваў іх сучаснік К. Каліноўскага, генерал, што займаў адказныя пасады ў Віленскай ваеннай акрузе, вядомы ў свой час гісторык В. Ратч)?

Перш чым адказаць на гэтае пытанне, трэба звярнуць увагу чытача на словы акадэміка В. Валгіна, сказаныя ім пры

шчынным сацыялізму, буйнейшымі прадстаўнікамі якога былі вялікія рускія рэвалюцыянеры-дэмакраты. Апошнія лічылі, што зыходным пунктам сацыялістычнага пераўтварэння Расіі пасля перамогі сялянскай рэвалюцыі можа стаць сельская абшчына. Гэтая думка грунтавалася на тым, што зямля ў вёсцы з'яўлялася агульнай і перыядычна пераразмяркоўвалася паміж дварамі. Акрамя таго, многія пытанні, звязаныя з землеарыстаннем, такія, як парадак севазваротаў, кары-

тых умовах пераважная большасць дробных сялянскіх гаспадарак абавязкова разарылася б, а іх уладары вымушаны былі б зноў гнуць спіну на новых зямельных уласнікаў, якія вылучыліся з іх жа асяроддзя. Таму У. І. Ленін і адзначаў, што ідэя роўнасці дробных вытворцаў «ёсць самае поўнае, паслядоўнае і рашучае выяўленне буржуазна-дэмакратычных задач».

Аднак, нягледзячы на яўны утопізм, у тэорыі абшчынага сацыялізму знаходзілася вынікаючае імкненне знясіліць найкарацейшы шлях да сацыялізму, скарыстоўваючы для гэтага магчымасці сучаснай сацыяльнай рэалістасці, мінаваць стадыю капіталізму, які нясе незлічоныя бедствы і пакуты працоўным масам. Іншымі словамі, у тэорыі абшчынага сацыялізму змяшчалася ідэя некапіталістычнага шляху развіцця, актуальная і для нашай эпохі.

Надзвычай каштоўнымі для характарыстыкі сацыяльна-ўтاپічных поглядаў К. Каліноўскага з'яўляюцца ўказанні В. Ратча на тое, што беларускі рэвалюцыянер хацеў стварыць у Беларусі і Літве грамадства «з усеагульным ураўноўваннем правоў».

Гэтыя словы В. Ратча сведчаць аб тым, што К. Каліноўскі выступаў за рашучую адмену ў будучым грамадстве ўсіх класавых, нацыянальных і рэлігійных прывілей і абмежаванняў з тым, каб зрабіць галоўным крытэрыем каштоўнасці кожнай чалавечай асобы працу, ацэньваючы чалавека па яго рэальных справах і заслугах. Гэтай мерай беларускі сацыяліст-утопіст марыў ліквідаваць у грамадстве паразітызм прывілеяваных класаў і, перш за ўсё, шляхты, які ён ясна бачыў. Сведчаннем гэтага з'яўляюцца яго словы пра тое, што «калі б яна (шляхта — В. Ш.) і загінула, краіна нічога б ад гэтага не згубіла».

Вялікую ролю як у працэсе пераўтварэння старога грамадства, так і ў будаўніцтве новага жыцця К. Каліноўскі адводзіў жанчыне. Беларускі рэвалюцыянер-дэмакрат добра бачыў прыгнечанае становішча беларускай жанчыны-сялянкі, жыццё якой было яшчэ больш цяжкім, чым у мужчын. Як глыбока разумеў К. Каліноўскі нялёгкае долю жанчын, добра відаць з «Лістоў з-пад шыбеніцы», дзе ён пісаў, што памешчыкі ўстанавілі баршчыну («паньшчыну») «не тры, дай не шэсць дзён з хаты (як падкрэслівалася вышэй, гэта значыла тры дні мужыцкай работы з выпражжю і тры дні жаноў), но 6 дзён з душы рабобай» (г. зн. жанчыны, як і мужчыны, павінны былі працаваць адначасова на баршчыне амаль увесь тыдзень). А на яе плечы клалася, акрамя гэтага, і хатняя гаспадарка.

К. Каліноўскі бачыў горкую долю не толькі жанчыны працоўнай, але і жанчыны маці: «Гадуе маці сына, но ченькі не спіць», — з глыбокім спачуваннем і пашчотай пісаў ён. Простае беларускае жанчыне — бяспраўнай і прыгнечанай — прысвяціў К. Каліноўскі свой, адны дайшоўшы да нас верш «Марыська чорнобрева, галубка мая...», змест якога пераклікаецца з творамі іншых рэвалюцыянераў-дэмакратаў і, у прыватнасці, з вершамі Т. Шаўчэнкі, напісанымі на гэтую ж тэму:

**Марыська чорнобрева, галубка мая,
Дзеж падзелася шчасце,
ясна доля твая...**

Да вырашэння жаночага пытання, г. зн. пытання аб шляхах і сродках сацыяльнага вызвалення працоўнай жанчыны і ажыццяўлення яе фактычнай роўнасці з мужчынамі, аб удзеле яе ў будаўніцтве новага жыцця К. Каліноўскі падвёў ходзіць з пазіцыі рэвалюцыянера-дэмакрата. Ён лічыў, што гэтае пытанне можна вырашыць толькі шляхам карэннага пераўтварэння грамадства, у выніку перамогі сялянскай рэвалюцыі.

**Вячаслаў ШАЛЬКЕВІЧ.
[Заканчэнне будзе].**

ПОЗІРК У БУДУЧЫНЮ

22 сакавіка спаўняецца 120 гадоў з дня, калі быў пакараны смерцю слаўны сын нашай зямлі, кіраўнік сялянскага паўстання 1863 года Кастусь Каліноўскі. Ён пайшоў з жыцця зусім маладым — Каліноўскаму тады ледзь-ледзь споўнілася 26 гадоў. Кароткае, але такое яркае, як маланка, жыццё ён прысвяціў барацьбе за лепшую долю свайго народа. Імя яго і справы жывуць у светлай памяці нашчадкаў. Каліноўскі — горадзец і гонар Беларусі, яе нацыянальны герой, яму прысвячаюць

свае творы сучасныя кампазітары, мастакі і паэты. Беларускі вучоны Вячаслаў Шалькевіч доўгія гады займаецца вывучэннем жыцця і дзейнасці К. Каліноўскага, неаднойчы выступаў з цікавымі артыкуламі і ў «Голасе Радзімы». Прапануем раздзел з будучай кнігі В. ШАЛЬКЕВІЧА, які называецца «Позірк у будучыню». У ім аўтар разглядае сацыяльную утопію беларускага рэвалюцыянера-дэмакрата.

лавека, што з рук іх выйдзеш голенькі, як маці радзіла...»

Наколькі трапнай была крытыка беларускім рэвалюцыянерам-дэмакратам царскай адміністрацыі, дазваляючы меркаваць словы У. І. Леніна, які ў рабоце «Да вясковай беднаты», параўноўваючы царскія чыноўнікаў з пацукамі, пісаў: «Ні ў адной краіне свету няма такога мноства чыноўнікаў, як у Расіі... Армія чыноўнікаў, якія народам не выбраны і не абавязаны рабіць справаздачу перад народам, саткалі густое павуцінне, і ў гэтым павуцінні людзі б'юцца, як мухі».

Сакрушальнай крытыцы падвергнуў К. Каліноўскі суд царскай Расіі, які быў толькі дадаткам царскай адміністрацыі і цалкам залежаў ад яе. К. Каліноўскі справядліва параўноўваў царскія суды з воўчай зграяй, «гдзе не разбіраюць, чы за табою праўда, чы не, а скубуць адно, як могуць». Справядлівасці ў грамадстве для мужыка, падкрэсліваў ён, «ніякой німа: хто дужшы, той і глуміць». Зразумела, такі суд нікому не патрэбны, таму што «кожнаму можна мужыка крыўдзіць», «кожнаму дужшому глуміцца над бедным, які толькі хоча».

Каліноўскі ўказваў, што на варце інтарэсаў пануючых класаў знаходзіцца армія, якая памагае эксплуатаатарам прыгнечаных працоўных. «А войско то не для того трымаюць, каб аберагаці кожнага ад злых людзей і ад глума, а для того, каб непазволіць народова і застанаць, калі пазнае сваю неволю, калі згледзіцца, што дзёрць з яго над сілу».

К. Каліноўскі належаў да ліку тых мысліцеляў, якія выступалі таксама з крытыкай капіталізму. Як і вялікія рускія рэвалюцыянеры-дэмакраты, ён бачыў у капіталізме лад, які меў толькі новую сістэму эксплуатацыі чалавека чалавекам. «Німа і куска зямлі на свеці, — пісаў К. Каліноўскі, — каб людзі былі адзін у другога усё добрыя, нехацелі жыці з крыўдаю сваго бліжняго». Такім чынам, беларускі рэвалюцыянер-дэмакрат ясна бачыў немагчымасць сапраўднай свабоды і сацыяльнай роўнасці ў капіталістычных краінах для чалавека працы.

Крытыка К. Каліноўскага прыгоннага права і самадзяржаў сведчыла аб тым, што ён быў перакананым праціўнікам існуючага эксплуатацыйнага ладу, прыхільнікам карэннай перабудовы грамадства на новых, справядлівых пачатках. Гэта крытыка садзейнічала класавому прасвятленню беларускіх сялян, выходзіла ў іх нягавісць да памешчыкаў і самадзяржаў, рыхтавала іх да бараць-

аналізе грамадска-палітычных поглядаў А. Герцэна. У рабоце «Сацыялізм Герцэна» В. Валгіна, які, дарэчы, рэдагаваў трыццацітомны збор твораў вялікага рускага рэвалюцыянера-дэмакрата, пісаў: «На працягу ўсёй сваёй публіцыстычнай дзейнасці Герцэн выступаў у якасці гарачага прыхільніка і прапагандыста ідэі сацыялізму». Тым не менш гаварыць аб сацыялістычнай сістэме Герцэна не даводзіцца. Цэлы шэраг важнейшых пытанняў сацыялістычнай тэорыі Герцэн зусім не крапаў ні ў адным са сваіх твораў».

Калі гэтае выказванне справядліва ў адносінах да А. Герцэна, які пражыў доўгае творчае жыццё і пакінуў вялікую друкаваную і рукапісную спадчыну, то з яшчэ большым правам яно можа быць аднесена да К. Каліноўскага, які пражыў кароткае жыццё і пакінуў невялікую па аб'ёму ідэйную спадчыну. Тым не менш і ў ёй можна выдзеліць шэраг глыбокіх ідэй. Самае галоўнае з іх, бадай, з'яўляецца тая, што ў новым грамадстве К. Каліноўскі марыў «раздаць усю пазямельную уласнасць сялянам». Гэтая ідэя ў розных варыянтах многаразова паўтаралася як самім К. Каліноўскім («Гэта зямля да нас (мужыкоў — В. Ш.) належыць»), так і тымі, хто добра ведаў змест яго поглядаў. Акрамя тых слоў, якія мы працывалі вышэй, В. Ратч перадаваў гэтую думку і ў другой форме: «Ён (Каліноўскі — В. Ш.) хацеў аддаць усю зямлю сялянам». Такім чынам, гэтыя словы самагоўна сведчаць аб тым, што К. Каліноўскі быў паслядоўным абаронцам інтарэсаў беларускіх сялян, выказнікам іх імкненняў да сацыяльнай роўнасці — ідэі, якая, паводле слоў У. І. Леніна, у гэтых умовах з'яўлялася самай рэвалюцыянернай «у барацьбе са старым парадкам абсалютызму увогуле — і са старым прыгонніцтвам, буйнапамесным землеўладаннем у асаблівасці».

К. Каліноўскі так маляваў утопічны ідэал сялянскай роўнасці і свабоды: «Чалавек вольны гето, калі мае кусок сваёй зямлі, за катору ані чынш і аброк не плаціць, ані паньшчыны не служыць — калі плаціць малыя падаткі і то не на царскія стайні, псярні, а на патрэбу целаго народу...»

Ён марыў аб тым, каб мужыкі «ніколі, ніякай, нікому паньшчыны не служылі і ніякога ў казну аброка не плацілі і каб на век векоў народ наш быў вольны і шчаслівы». Гэты меркаванні беларускага рэвалюцыянера-дэмакрата сведчылі пра яго гарачую прыхільнасць да ідэалаў сялянскага аб-

станне сенакосамі, пашамі, будаўніцтва вадаёмаў для вадапою і г. д., вырашаліся на агульных сходах сялян. Вялікія рускія рэвалюцыянеры-дэмакраты меркавалі, што гэтыя калектывіцкія пачаткі ў вёсцы аблягаць Расію шлях да сацыялістычнага грамадства, памогуць мінаваць капіталізм, які нясе народу незлічоныя бедствы і пакуты. Гэтыя погляды падзяляў і К. Каліноўскі.

Вядома, аднак, што на значнай частцы тэрыторыі Беларусі (акрамя Віцебскай і Магілёўскай губерняў) сельскай абшчыны к сярэдзіне XIX стагоддзя ўжо не існавала: яна была разбурана да гэтага часу рознымі аграрнымі пераўтварэннямі, хаця пэўныя калектывіцкія пачаткі ў беларускай вёсцы, безумоўна, захоўваліся. Пацвярджэнне гэтаму можна знайсці на старонках часопіса беларускіх рэвалюцыянерных народнікаў «Гоман», дзе нават больш чым праз два дзесяцігоддзі пасля рэформы 1861 года наконт гэтага адзначалася наступнае: «Дарэмна гавораць, што абшчына тут (г. зн. у Беларусі — В. Ш.) канчаткова знікла, у большасці выпадкаў яна, вядома, разбурылася, але бываюць сяленні, дзе і цяпер яшчэ час ад часу праходзяць генеральныя пераделы мірскай (г. зн. абшчынай — В. Ш.) зямлі і лугоў: апошнія ў сілу мясцовых этнаграфічных умоў амаль заўсёды падвргаюцца пераделам. Увогуле абшчыны сільнасці яшчэ занадта жывыя ў народзе, і яго эканамічныя ідэалы... надзвычай прасякнуты духам калектывізму».

Іменна праз развіццё гэтых калектывіцкіх пачаткаў, у выпадку перамогі сялянскай рэвалюцыі і ліквідацыі памешчыцкага землеўладання, марыў К. Каліноўскі перайсці да новага жыцця.

Аналізуючы тэорыю абшчынага сацыялізму, У. І. Ленін адзначаў, што ў ёй «няма ні грана сацыялізму». Чым больш зямлі атрымалі б сяляне, падкрэслаў У. І. Ленін, «тым хутчэй, свабодней і шырэй ішло б развіццё капіталізму ў Расіі». Рэвалюцыянеры-дэмакраты 60-х гадоў XIX стагоддзя не разумелі, што перадача зямлі сялянскай абшчыне, у якой захоўвалася прыватная ўласнасць на прылады вытворчасці і прыватнае прысваенне вынікаў працы, было не сацыялістычным, а толькі буржуазна-дэмакратычным патрабаваннем. І яго рэалізацыя прывяла б не да ўсеагульнай роўнасці, да шчасця, а толькі да імклівага развіцця капіталізму, вызваленню яго ад абмяжоўваючых прыгонніцкіх перспектыв. У гэ-

ВЫСОКІ ПРЭСТЫЖ І АЎТАРЫТЭТ

ТВОРЧАЙ ІНТЭЛІГЕНЦЫ

БЫЦЬ І ЗАСТАВАЦА МАСТАКОМ

Творчая інтэлігенцыя ў СССР стварыла — у асноўным яшчэ ў 30-я гады — свае добраахвотныя грамадскія арганізацыі. Гэта Саюзы пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, кінематографістаў, архітэктараў, журналістаў, тэатральныя і інш. Іх роля ў жыцці грамадства надзвычай вялікая і няспынна ўзрастае, пастаянна расшыраюцца іх сувязі з чытачамі і глядачамі.

дзейнасці майстроў савецкай мастацкай культуры.

У СССР агульнавядомы той уклад, які ўнеслі ў дзеючае сэння заканадаўства аб ахове прыроды пісьменнікі Леанід Ляонаў і Гаўрыіл Траепольскі. Пры лінгваграфічнай пісьменніцкай арганізацыі дзейнічае так званая «экалагічная камісія». Нямаюць зрабілі творчыя саюзы для арганізацыі лепшай аховы помнікаў гісторыі і культуры.

Такія актыўныя пазіцыі ў многім тлумачыць высокі аўтарытэт і прэстыж савецкай творчай інтэлігенцыі. Нярэдка пісьменнікі, кампазітары, рэжысёры атрымліваюць такую ж пошту, якая прыходзіць у адрас дэпутатаў савецкага парламента — Вярхоўнага Савета СССР (куды, дарэчы, выбрана нямаюць і майстроў культуры). Прычым гэта не толькі пісьмы творчага характару: адны чакаюць дапамогі, іншыя парады, трэція — проста раскажваюць пра сябе і сваіх таварышаў.

Сэння, больш чым калі-небудзь, можна сцвярджаць, што дзейнасць майстроў мастацтваў рэальна ўплывае на лад жыцця ў савецкім грамадстве, актывізуе жыццёвую пазіцыю людзей. Гэта адбываецца ў поўнай адпаведнасці з патрабаваннямі статутаў творчых саюзаў і задачамі сацыялістычнага будаўніцтва.

Так, па лініі Саюза пісьменнікаў праводзіцца на працягу года больш за 150 тысяч выступленняў літаратараў. Саюз кампазітараў СССР арганізуе за такі перыяд, як правіла, не менш чым сем тысяч творчых сустрэч у масавых аўдыторыях. Звыш васьмі тысяч жывапісцаў, графікаў, скульптараў выязджаюць у год у розныя куткі краіны, памагаючы ствараць аматарскія студыі выяўленчага мастацтва і грамадскія музеі, знаёмячы людзей са сваім мастацтвам. Усё большы рэзанс атрымлівае шэфства тэатральных калектываў, літаратурных часопісаў над прамысловымі прадпрыемствамі, важнейшымі будоўлямі.

Дзесяцігоддзямі існуюць творчыя кантакты паміж славуцімі маскоўскімі тэатрамі і заводамі. Напрыклад, Малы тэатр СССР ужо звыш паўвека звязаны з самадзейным сцэнічным калектывам сталічнага завода «Серп і молат». Часопіс «Знамя» шэфствуе над прадпрыемствамі ў раёне Курскай магнітнай аналаліі, «Дружба народаў» — над Нурэкскай ГЭС, «Новый мир» — над Камскім аўтазаводам... Пісьменнікі не толькі публікуюць артыкулы і нарысы, раскажваюць аб рабоце вытворчых калектываў, але і памагаючы сваімі выступленнямі вырашаць на месцах розныя сацыяльна-эканамічныя задачы. Важнасць гэтай дзейнасці была, у прыватнасці, яшчэ раз пацверджана на пленуме Саюза пісьменнікаў у студзені 1984 года.

Часта па пісьменніцкіх нарысах, артыкулах майстроў мастацтваў, па зваротах творчых саюзаў прымаюцца рашэнні заканадаўчымі і выканаўчымі органамі саюзных і аўтаномных рэспублік, міністэрствамі і ведамствамі. Каб пераканацца ў гэтым, дастаткова перагартца падшыўкі «Літаратурнай газеты» і «Советской культуры». Амаль у кожным нумары гэтых цэнтральных газет ёсць сведчанні эфектыўнасці грамадскай

Вядома, мастак, пісьменнік, кампазітар робяць уплыў на жыццё ў першую чаргу сваімі мастацкімі творами. Аднак каб стварыць, скажам, роман ці напісаць вялікае палатно, патрэбен час — іншы раз не адзін год. Ці можа спакойна працаваць над сваім творам аўтар, не клопаючыся аб хлебе надзённым? У СССР — можа. Дзякуючы дапамозе свайго творчага саюза, а дакладней — дапамозе фонду, які дзейнічае пры Саюзе.

Літаратурны, Мастацкі, Музычны і г. д. фонды клопаюцца пра сваіх членаў, садзейнічаюць іх творчай дзейнасці, лепшай арганізацыі працы, быту, адпачынку. Яны, напрыклад, даюць магчымасць жыць у працаваць над сваім творам аўтар, не клопаючыся аб хлебе надзённым? У СССР — можа. Дзякуючы дапамозе свайго творчага саюза, а дакладней — дапамозе фонду, які дзейнічае пры Саюзе.

Такія фонды — з'ява унікальная, якая ўзнікла на савецкай глебе, яркі прыклад сацыялістычнай дэмакратыі ў дзеянні. Аб падобнай арганізацыі, як неаднаразова заяўлялі заходнія пісьменнікі і мастакі, што наведваюць Савецкі Саюз, яны могуць толькі марыць.

Творчыя саюзы і іх фонды даюць сваім членам шырокія магчымасці для праяўлення даравання, для яго зацвярдзэння, збаўляюць ад капрызаў моды, мецэнацтва, ад фінансавай залежнасці. Яны памагаюць мастаку быць і заставацца Мастаком.

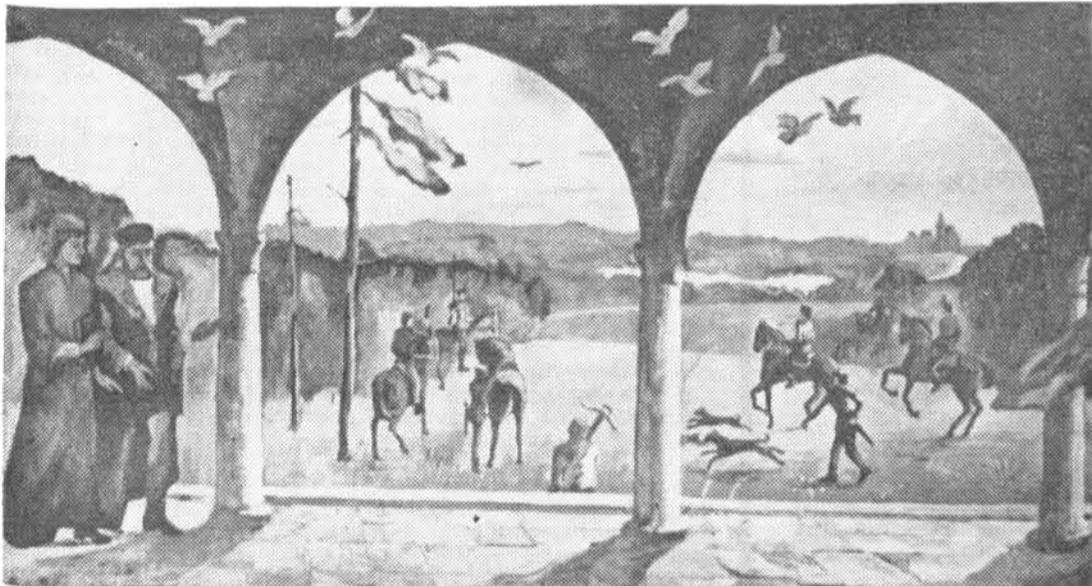
Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

НА ВЫСТАЎКУ ў ШРЫ-ЛАНКА

Дзяржаўны мастацкі музей БССР накіраваў у сталіцу Шры-Ланка горад Каломба выстаўку твораў прызнаных беларускіх мастакоў. Цікавая і прадстаўнічая экспазіцыя дасць жыхарам далёкага ад нас вострава ўяўленне аб жанравай і тэматычнай разнастайнасці беларускага жывапісу, аб яго багаці і высокіх мастацкіх вартасцях. На ёй будуць экспанаваны партрэты, выкананыя Міхаілам Савіцкім, Уладзімірам Стэльмашонкам, пейзаж Віталія Цвірко «Да вясны», нацюрморт Мікалая Залознага «Кветкі і садавіна», творы Барыса Казакова «У Сергіевічах», «Будаўнікі», шмат іншых. Усяго каля сарака работ.

Гэта адна з многіх выставак беларускіх майстроў за мяжой. Толькі за апошні час іх творы пабывалі ў Грэцыі, Чэхаславакіі, Балгарыі.

С. МІХАЙЛАУ.

460-годдзю выдання паэмы «Песня пра зубра» вялікага беларускага паэта-гуманіста Міколы Гусоўскага была прысвечана выстаўка, адкрытая ў Гродна. На ёй дэманстравалася больш за сто твораў жывапісу, графікі, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва прафесійных мастакоў і народных майстроў з Гродна, Мінска, Баранавіч і іншых гарадоў. Легендарны вобраз Міколы з Гусава даваў творцам шырокую магчымасць для фантазіі, для выказвання свайго

разумення асобы Гусоўскага і таго, што ім здзейснена. На выстаўцы — партрэты аўтара паэмы, 500-гадовы юбілей якога па рашэнню ЮНЕСКА адзначаўся ва ўсім свеце, работы, створаныя па матывах «Песні пра зубра». НА ЗДЫМКАХ: у выставачнай зале; А. САЛАУЭУ. «Мікола Гусоўскі ў Кракаве. 1523 год»; А. СТУПЕНЬ. Па матывах паэмы «Песня пра зубра».

Фота А. ПЕРАХОДА.

з кніжнай паліцы

З ВЕРАЙ, НАДЗЕЯЙ, ЛЮБОЎЮ

На дварышчы пахла свежым сенам,
Сопкай бульбай,
яблыкамі,
мёдам...

Маці расчыніла ветла сенцы,
Бацька вынес звонкія паленцы —
І папльг дымок над агародам.
...І шаптаў я:

— Каб ляпей — не трэба...

Хай нішто трывогай не парушыць
У вяснушках зор айчыны неба,
Пах шчаслівы аржанага хлеба
І цяпельца,
што яднае душы...

Гэта радкі з новага зборніка паэта Сяргея Законнікава «Вера, надзея, любоў», што выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура». Калі чытаеш вершы паэта, уражвае дабрата, з якой ён ставіцца да простых людзей, яго светлы погляд на жыццё, бясконца вера ў чалавека і яго шчаслівую будучыню.

Першы раздзел зборніка называецца «Карані», і гэта не выпадкова. Чалавек заўсёды памятае, на якой зямлі ён нарадзіўся, вырастае, з якой назавуўся пайднаны сваімі жыццёвымі каранямі. «Усё з зямлі» — гэта творчае крэда паэта, гэта і назва аднаго з вершаў зборніка:

І я радок невыпадковы
Спялю адданасцю скразной,
Бо нават думы,

нават слова —

Усё з зямлі.

З яе адной.

Шмат вершаў прысвечана Сяргею Законнікаў роднай Беларусі. Ён горды, што яго народ — вельмі гасцінны, добразычлівы, умее быць «пільным, чуйным да чужой бяды».

«Адна, як перст, пасля вайны» засталася цётка Паланя. Здаецца, як тут не апусціць у распачы рукі. Але не, простая вясковая жанчына жыла, працавала, захоўвала памяць пра дарагіх ёй людзей і любіла свет, любіла чалавецтва. Калі яна ціха памерла, гэтага нібы ніхто і не заўважыў. Але ёсць у вершы такія радкі: «Над магілкамі дзень сінее, як васільскі маёй вліны».

Паэт належыць да таго пакалення, што нарадзілася ўжо пасля вайны, і ён ні ў чым не вінаваты перад Паланяй. Але чуйнае сэрца, абвостраная ўвага да людзей далучаюць яго да перажывання іншых, прымушаюць несці адказнасць і за тое, што згубіла гэта вясковая кабетка родных у тую праклятую вайну, засталася адна, за яе цяжкую сялянскую працу, стракатую страху з сатледай саломай...

У зборніку шмат вершаў, прысвечаных мінуламу вайне. Такая пільная ўвага да тых трагічных і гераічных гадоў гаворыць не пра нейкую «мілітарызацыю» самой літаратуры, а пра тое, што і наступныя пакаленні нясуць цяжар памяці аб ахвярах мінулага, якая прымушае яшчэ шчыльней самкнуць калоны барацьбітоў за мір, мацней узняць голас супраць ядзернай пагрозы. На Беларусі амаль няма сям'і, з якой не загінуў бы ў вайну нехта блізкі — бацька, сын, брат, сястра... Нам не хапае іх цяпла, іх любові. І мы не жадаем, каб зноў вярнуліся тыя гады ліхалецця.

Невыносна цяжка, калі мая дачушка-першакласніца гаворыць: «Мама, мне страшна слухаць пра атамную бомбу!» І паэт нібы пачуў гэтыя словы:

Горка дачка пад коўдрай усхлівае.
Цельца малой да сябе прыгарну
І захлабінуся,

як ветрам над кручаю.

Крыж — на бяссонніцу,

бомбы,

вайну!..

Але агульная танальнасць зборніка — светлая, жыццесцвярджалная. Паэт радуецца кожнаму мірнаму дню свайго Радзімы, верыць у чалавечы розум, які не дапусціць гібелі ўсяго чалавецтва.

Да жыцця мерны рух не спыніць...

І насуерак стратам і болю
Прарастае, каб колас спяліць,
Зерне

веры,
надзеі,
любаві.

С. АНІСКЕВІЧ.

ЗАПРАШАЕМ

НА МАЛАДЗЕЖНЫЯ КУРСЫ ПАВЫШЭННЯ ХАРАВОГА І ТАНЦАВАЛЬНАГА МАЙСТЭРСТВА

Паважаныя землякі!

Для тых з вас, хто кіруе гурткамі мастацкай самадзейнасці або ўдзельнічае ў іх, Міністэрства культуры Беларускай ССР і Беларускае таварыства «Радзіма» сёлета арганізуюць маладзёжныя курсы павышэння харавога і танцавальнага майстэрства. Курсы будуць праводзіцца ў Рэспубліканскім інстытуце павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры Беларусі ў Мінску з 10 па 29 верасня 1984 года.

Лекцыі аб сучасных беларускіх песнях і танцах, аб уплыве народнай творчасці на станаўленне і развіццё нацыянальнага мастацтва, а таксама набыццё практычных навыкаў у кіраванні хорам ці танцавальным калектывам — усё гэта прадугледжана праграмай.

Акрамя таго, вы пабываеце на рэпетыцыях лепшых калектываў мастацкай самадзейнасці і на іх канцэртах, будзеце мець магчымасць наведаць тэатры беларускай сталіцы і музеі, агледзець славытыя мясціны нашага горада-героя і яго ваколліцы.

Для тых, хто жадае прыняць удзел у курсах, паведамляем:

Вы аплачваеце толькі праезд з краіны вашага пражывання да Мінска і зваротны шлях дадому.

Усе выдаткі, звязаныя з вашым знаходжаннем у Беларусі, бярэ на сябе Міністэрства культуры БССР.

Аб сваім намере прыехаць на курсы паведаміце не пазней 1 чэрвеня.

Калі ласка, напішыце, на якім адрэзку (харэаграфіі ці харавым) вы хацелі б займацца.

ЗАПРАШАЕМ ВАС НА КУРСЫ!

ПРИГЛАШАЕМ

НА МОЛОДЕЖНЫЕ КУРСЫ ПОВЫШЕНИЯ ХОРОВОГО И ТАНЦЕВАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА

Уважаемые земляки!

Для тех из вас, кто руководит кружками художественной самодеятельности или участвует в них, Министерство культуры Белорусской ССР и Белорусское общество «Радзіма» в этом году организуют молодежные курсы повышения хорового и танцевального мастерства. Курсы будут проводиться в Республиканском институте повышения квалификации работников культуры Белоруссии в Минске с 10 по 29 сентября 1984 года.

Лекции о современных белорусских песнях и танцах, о влиянии народного творчества на становление и развитие национального искусства, а также приобретение практических навыков в руководстве хором или танцевальным коллективом — все это предусмотрено программой.

Кроме того, вы побываете на репетициях лучших коллективов художественной самодеятельности и на их концертах, будете иметь возможность посетить театры белорусской столицы и музеи, осмотреть достопримечательности нашего города-героя и его окрестности.

Для тех, кто пожелает принять участие в курсах, сообщаем:

Вы оплачиваете только проезд из страны вашего проживания до Мінска и обратный путь домой.

Все расходы, связанные с вашим пребыванием в Белоруссии, берет на себя Министерство культуры БССР.

О своем намерении приехать на курсы сообщите не позже 1 июня.

Пожалуйста, напишите, на каком отделении (хореографии или хоровом) вы хотели бы заниматься.

ПРИГЛАШАЕМ ВАС НА КУРСЫ!

ПИШИТЕ НАМ ПО СЛЕДУЮЩИМ АДРЕСАМ:

БССР, г. МИНСК-10, ул. СОВЕТСКАЯ,
ДОМ № 9.
МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ БССР.

БССР, г. МИНСК-34, ул. ЗАХАРОВА,
ДОМ № 23.
БЕЛОРУССКОЕ ОБЩЕСТВО «РАДЗІМА».

АДЖУЛЬ МЫ РОДАМ

Па матэрыялах слоўнікаў назваў населеных пунктаў Брэсцкай, Віцебскай, Мінскай і Гродзенскай абласцей Я. РАПАНОВІЧА.

Вёскі, пасёлкі, засценкі, хутары, мястэчкі, урочышчы... Іх, як і нас, завуць Аляксейкі і Андроны, Барыскі і Давыдкі, Валодзькі і Дзям'яны, Дзямідкі і Дзяніскі, Іванішкі і Іванькі, Змітракі і Ігнацікі, Лявонцы і Міколкі, Міхалі і Пятрышкі, Сёмкі і Сцяпуры, Харытоны і Цімкі, Цімашкі і Юрачкі... Родныя ласкавыя імёны, а вёскі — адмыянішкі.

Дарогаю, шашою, шляхам, гасцінцам, сцежкаю едзеце-ідзеце, а насустрач і абাপал: Альхоўка і Архаўка, Бярозаўка і Асінаўка, Дубраўка і Клёнаўка, Клёны і Ліпкі, Явар і Сосенка, Елка і Вербы, Вішня і Яблынька. І квяцістым дываном наўкола: Верасы і Красачкі, Васількі і Рамашкі, Дзікая Крушына...

Бы з лесу, бору, пушчаў выбеглі Ласі і Лісіцы, Бабры і Барсукі, Зайцы і Зайчонкі, Ваўкі, Кабаны і Мядзведзі. Унізлі дарогі, як дрэў галінкі, Вераб'і-Верабейкі і Галубы, Скварцы і Дразды, Снегіры і Сарокі, завіталі і Сокалы, каб была доля высокаю...

Поўным кашом — Грыбкі, Грыбалі, Грыбачы і Грыбелішкі: Баравікі і Апенькі, Грузды і Рыжыкі, Зялёнкі і Сыраежкі. Не збыднелі і на ягдныя — Чарніцы, Падчарніцы...

А ў рэчцы зачарпнулі: Карасі і Карасёўчына, Акуні і Акунёва, Галаўні, Галавасцікі і Шчучкі...

Як на сталё-абрусе па ўсёй па Беларусі: Пірагі і Боханы, Бліны і Верашчакі, Кісялі і Крупенікі, Каўрыжкі, Каўбаскі, Сыроваткі і — смак які! — Смятанаўшчына!

Бы на градзе, у садзе панасаджана: Агуркі і Буракі, Бабы і Гарбузы, Часнакі і Смародзінка. І пахне як — Укропава, Укроп'е, Укропенка, Укропішкі! Як ехалі з кірмаша гаспадар з гаспадыняю, пагублялі з воза па дарозе: Гвазды, Балты, Грабяні, Верацёнкі, Драбінкі, Кадушкі, Скавародкі, Качэргі, Шнуркі, Карандашы, Рубель, Тарарышча і нават Лейцы, Кашалі і Карманы...

Вось яна, на слупках прыдарожных, жывая прафарынтацыя: Агароднікі, Бортнікі, Ганчары, Дайліды, Кавалі, Канюхі, Кухары, Леснікі, Муляры, Півавары, Пахары, Пекары, Слесары, Дзегцяры, Дудары, Дрывасекі, Кажамякі, Кажухоўцы, Крупадзёры, Пісарукі, Даматканаві-

чы, Знахары і Лекараўка...

Бы закаханыя хадзілі-блудзілі праз Глыбокі Ручай, Брод і Кладачкі, Жытародзь і Жытнёва, Зацішак і Уцеху, шукалі Каханаўшчыну і Шлюбаўшчыну, пасылалі ў Сваткі...

...Разам з гэтым характэрным былі пакінуты нам у спадчыну Бяднішкі і Лапцевічы, Дуравічы і Лапухі, Ліхадзеі і Пенцюхі, Смердзіна і Хранавое, Сабакіўцы і Ушыўцы — вось яна, Воўча Доля «халопы» і «смердаў». А пры тым — безліч Папавак і Папаўцоў, і для ўцехі — Божына, Божы Дар, Божыдары... Дарэчы, і раённы гарадок Чэрвень калісьці (да 1923 года) меў назву Ігумен.

Шырокая хваля перайменаванняў (у асноўным 1964 года) змыла з нашай карты шмат чаго немілагучнага, ганебнага.

Пра новы, савецкі лад жыцця, герояў новай гісторыі сведчаць назвы Радзіма, Ураджайная, Першамайск, Мірная, Партызанка, Кірава, Чапаева, Заслонава, Фрунзе, Леніна...

Цікава, што назва мястэчка Леніна ў Жыткавіцкім раёне на Гомельшчыне паходзіць са старажытных часоў.

«Мястэчка Леніна, яно і за царом так называлася, і за Польшчай. Пры белалаях не аднаму папала за гэта. Бывала, стрэне паліцай чалавека на дарозе, спытаецца:

— Куды ідзеш?

— Да Леніна.

Той — бац у зубы.

Перад самым прыходам Саветаў, за які месяц, палякі замянілі назву на Сасноўчы, генерал быў у іх, пагранічных войск, Сасноўскі.

Але ніхто так не называў — усё Леніна ды Леніна. Так і цяпер».

Назва — зброя і сцяг, гонар і годнасць...

Назва — анекдот, назва — усмешка, жарт, кпіна...

Назва — легенда.

Мінск — Менеск, Брэст — Бярэсце, Дзяржынск — Койданава (назва не прыгонніцкая — ад звону кайданоў, а пераможная — у гонар перамог над самім Кайданам — ханам) і Лунінец (пасельцы з Луніна), Валожын (Валы жэнні! — покліч пагоншчыкаў валоў), Стоўбцы і Налібакі, Івянец і Магілёў...

Назва — памяць і помнік. Помнік гісторыі, які таксама трэба ахоўваць.

Алена ЦІХАНОВІЧ.

Хвіліначку... здымаю!

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 431

(ПОРТ)

ТРАДЫЦЫЙНЫ міжнародны турнір па скачках у ваду «Веснавыя ластаўкі» прайшоў у Маскве.

Добра на гэтых спаборніцтвах выступілі беларускія спартсмены. У скачках з трампліна мінчане Аляксандр Партноў і Уладзімір Семянко занялі першае і другое месцы адпаведна.

У ТЫЛІСІ футбалісты мінскага «Дынама» правялі першую гульню адной чацвёртай фіналу розыгрышу Кубка еўрапейскіх чэмпіёнаў з бухарэсцім «Дынама».

Гульня завяршылася ўнічыю — 1:1. Гол у мінчан забіў Ігар Гурыноў. Матч у адказ у Румыні адбудзецца 21 сакавіка.

А да гэтага мінчане вый-

шлі ў паўфінал Кубка СССР, перамогшы ЦСКА з лікам 1:0. Мяч забіў Ігар Гурыноў.

САВЕЦКІЯ барцы класічнага стылю заваявалі восем залатых медалёў на міжнародных спаборніцтвах за «Кубак Пер Гюнта» ў Нарвегіі.

Дзве вышэйшыя ўзнагароды дасталіся беларускім спартсменам. Ігар Каныгін перамог у катэгорыі да 90, а Камандар Маджыдаў — да 62 кілаграмаў.

ВЫДАТНА выступілі ў Францыі на першынстве свету па біятлону сярод юніёраў савецкія спартсмены.

У эстафеце 3x7,5 кіламетра зборная краіны заваявала вышэйшыя ўзнагароды. За яе выступалі свердлаўчанін Сяргей Антонаў, ленынградзец Павел Анціпаў і Канстанцін Вайгін з Мінска.

НА МАЛАДЗЕЖНЫМ першынстве СССР па страль-

бе з лука ў памяшканні ў практыкаванні М-1 першыя месцы дасталіся магіляўчанам Алене Марфель і Андрэю Пласконнаму.

У ТАШКЕНЦЕ прайшоў чэмпіянат Савецкага Саюза па боксу.

Сярод пераможцаў — гамяльчанін Андрэй Акулаў. Ён стаў першым у вагавай катэгорыі да 71 кілаграма. Сярэбраныя прызёры — Вячаслаў Яноўскі, Аляксандр Бяляеў. Бронзавы медаль заваяваў Дзмітрый Пятроўскі.

ТРЭЦІ тур першынства краіны па гандболу сярод мужчынскіх каманд прайшоў у Ленінградзе.

У апошняй сустрэчы мінскі СКА сустрэўся з аднаклубнікамі Масквы і перамог — 28:22.

Беларускія спартсмены ўзначальваюць турнірную таліцу. Застаўся заключны, чацвёрты тур.